

Szanowne Farmaceutki i Szanowni Farmaceuci!

Ospa wietrzna to choroba wieku dziecięcego, którą większość z osób przechodzi raz w życiu. Mniej osób zdaje sobie jednak sprawę, że wirus *Varicella zoster*, odpowiedzialny za ospę, nie znika z organizmu – pozostaje w nim utajony, a u części pacjentów uaktywnia się ponownie po latach jako półpasiec. To nie tylko bolesna i trudna do zniesienia choroba – powikłania półpaśca, takie jak neuralgia półpaścowa, mogą utrzymywać się przez wiele miesięcy, a nawet lat, znacząco obniżając jakość życia pacjenta.

Jako farmaceuci mamy dziś realny wpływ na profilaktykę i wczesne wykrywanie zakażeń wirusem *Varicella zoster*. W aptece możemy nie tylko edukować pacjentów na temat szczepień – zarówno dziecięcych przeciw ospie wietrznej, jak i zalecanych dorosłym szczepień przeciw półpaścowi – ale też rozpoznać objawy alarmowe i wskazać konieczność szybkiej interwencji lekarskiej.

Kiedy warto zasugerować szczepienie? Jakie są różnice między dostępnymi preparatami? Czy farmaceuta może samodzielnie rekomendować leczenie objawowe półpaśca lub ospie wietrznej? Jakże interakcje lub przeciwwskazania należy wziąć pod uwagę przy stosowaniu acyklowiru?

W niniejszym numerze znajdą Państwo odpowiedzi na te pytania, a także konkretne schematy działania: co doradzić pacjentowi zgłaszającemu swędzącą wysypkę, jakie produkty mogą złagodzić objawy i kiedy należy zdecydowanie odesłać chorego do lekarza. Podpowiadamy też, co warto uwzględnić w rozmowie w różnych okolicznościach.

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński
dyrektor ds. naukowych 3PG
Kraków, 24.06.2025

Konrad Tuszyński

WSPÓŁPRACA

Zeszyty Apteczne to edukacyjny miesięcznik dotyczący leczenia schorzeń, z którymi farmaceuci spotykają się na co dzień. Zeszyty Apteczne docierają co miesiąc do wielu aptek i farmaceutów w całej Polsce. Dystrybucja Zeszytów Aptecznych odbywa się zarówno bezpośrednio do farmaceutów jak i do aptek ogólnodostępnych, w tym należących do sieci.

W ramach współpracy oferujemy publikacje:

- całostronicową reklamę graficzną produktu lub brandu w rozdziale *Omówienie substancji i porównanie preparatów* po opisie API,
- reklamy graficznej na tylnej okładce magazynu.

Chcesz docierać z informacjami o produkcie do szerokiego grona pracowników aptek?

Wyślij maila wraz z zapytaniem dotyczącym wybranej formy współpracy na adres:

wspolpraca@3pg.pl

Zeszyty Apteczne wydaje Wydawnictwo Farmaceutyczne.

Wydawnictwo Farmaceutyczne należy do 3PG.

Zeszyty Apteczne

Redaktor naukowy:

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński

Koordinator:

Kinga Milczarska

DTP:

Natalia Janeczko

Promocja i marketing:

Kinga Pietraszewska

Prezes zarządu:

mgr farm. Effiom Uman-Ntuk

Ze względu na staty postęp w naukach medycznych lub odmienne opinie na temat leczenia, jak również możliwość wystąpienia błędu, Wydawca prosi, aby w trakcie podejmowania decyzji terapeutycznej uważnie oceniać informacje zamieszczone w niniejszej publikacji, zwłaszcza dotyczące leków nowych lub rzadko stosowanych. Informacje dotyczące praktycznego stosowania leków odpowiadają poziomowi aktualnej wiedzy medycznej. Za dawkowanie i sposób podawania leków jest odpowiedzialny użytkownik. Prosimy zapoznać się z informacjami producenta przed zastosowaniem lub rekomendacją leku. Nazwy handlowe są prawnie chronione, nawet wówczas, gdy nie zostały specjalnie oznaczone. Dzieło w całości jest chronione prawem autorskim. Żadna z części tej publikacji nie może być w jakiegokolwiek formie publikowana bez uprzedniej zgody Wydawcy.

ISSN 2957-1375

Numer 11 (wydanie 2025)

Wydawca:

 wydawnictwo
farmaceutyczne

Wydawnictwo Farmaceutyczne sp. z o.o.

z siedzibą pod adresem

ul. Lipowa 3/217

30-702 Kraków

Zamówienia hurtowe i detaliczne:

wydawnictwo.farm/zeszyty-apteczne/

Redaktor naukowy

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński

Autorzy

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński

mgr farm. Angelika Ziaja

dr n. farm. Marek Ellnain

mgr farm. Aleksandra Hermanowska

mgr farm. Effiom Uman-Ntuk

Konsultacja naukowa:

Prof. dr hab. n. med. Ernest Kuchar

(pediatra, specjalista chorób zakaźnych i medycyny sportowej)

Spis treści

1. Klasyfikacja rekomendacji	5
1.1. Interwencje farmaceuty.....	5
1.2. Określenie siły zaleceń.....	5
1.3. Stopień wiarygodności danych.....	5
Część I Rozpoznanie choroby	7
2. Skróty i pojęcia	9
3. Rozpoznanie i różnicowanie z perspektywy farmaceuty	10
3.1. Epidemiologia.....	10
3.2. Przyczyny.....	11
3.3. Objawy i rozpoznanie.....	11
3.4. Różnicowanie.....	13
3.5. Algorytm rozpoznania i różnicowania.....	13
3.6. Objawy alarmowe.....	13
3.7. Półpasiec.....	15
3.8. Rekomendowane pytania pozwalające rozpoznać problem.....	16
4. Wykluczenie objawów alarmowych	19
4.1. Pytania pozwalające wykluczyć objawy alarmowe.....	19
5. Ustalenie dotychczasowego postępowania	21
5.1. Pytania pozwalające ustalić dotychczasowe postępowanie.....	21
Część II Dobór preparatu	23
6. Przegląd i porównanie preparatów	25
6.1. Ospa wietrzna.....	25
6.2. Półpasiec.....	29
7. Preparaty wspomagające	31
7.1. Ospa wietrzna.....	31
7.2. Półpasiec.....	31
8. Zasady leczenia i algorytm doboru preparatu	33
8.1. Ospa wietrzna.....	33
8.2. Półpasiec.....	36
9. Postępowanie w szczególnych grupach pacjentów	38
9.1. Ospa wietrzna.....	38
9.2. Półpasiec.....	40

10. Recepta farmaceutyczna	42
10.1. Pytania pozwalające ustalić zasadność wystawienia recepty farmaceutycznej	43
Część III Przekazanie zaleceń	45
11. Postępowanie nefarmakologiczne i profilaktyka	47
11.1. Ospa wietrzna	47
11.2. Półpasiec	49
11.3. Pytania pozwalające dobrać zalecenia nefarmakologiczne	50
12. Zamknięcie konsultacji i edukacja pacjenta	52
13. Materiały do pracy z pacjentem	53
Farmakoterapia w ospie wietrznej	54
Ospa wietrzna u dziecka	56
Szczepienie przeciw ospie	57
Szczepienie przeciw półpaścowi	59
Część IV Wykorzystanie wytycznych w praktyce	61
14. Case studies	63
14.1. Dorosły pacjent z ospą wietrzną	64
14.2. Dziecko z ospą wietrzną	66
14.3. Ciężarna z ospą wietrzną	68
15. Ściąga z wytycznych	72
16. Test wiedzy	75
Indeks	77

1.

Klasyfikacja rekomendacji

Wytyczne przedstawione w niniejszej publikacji stanowią zbiór zaleceń opracowanych na podstawie możliwie najbardziej aktualnych badań klinicznych oraz wytycznych towarzystw naukowych. Mają za zadanie pomóc farmaceutom w podjęciu odpowiedniej interwencji w określonych okolicznościach. Zastosowano w nich klasyfikację dostosowaną do realiów pracy w aptece, która obejmuje siłę zalecenia (określenie, czy dana rekomendacja powinna być stosowana rutynowo, czy jednak w wyjątkowych okolicznościach) oraz stopień wiarygodności dowodów, na których bazuje.

1.1. INTERWENCJE FARMACEUTY

Interwencją farmaceuty jest każde działanie podjęte względem pacjenta. W praktyce to nie tylko rekomendacja konkretnego leku, ale także odradzenie jego stosowania, udzielenie konsultacji, wykonanie przeglądu lekowego, udzielenie porady dietetycznej, podanie szczepionki, wystawienie recepty farmaceutycznej, modyfikacja dawkowania, zmiana postaci leku, wydanie zaleceń nefarmakologicznych czy zalecenie konsultacji lekarskiej.

1.2. OKREŚLENIE SIŁY ZALECEŃ

W celu uproszczenia procesu podejmowania decyzji terapeutycznych, oszacowano **siłę wszystkich zaleceń**, przypisując je do jednej z dwóch grup. Zalecenia zostały podzielone na silne (1) i słabe (2).

Rekomendacje uznawane za „silne” oznaczają rutynowe postępowanie, czyli są **właściwe dla większości przypadków**. W ten sposób opisywane są

interwencje, dla których w większości przypadków korzystny efekt terapii zdecydowanie przeważa nad działaniem niekorzystnym, lub niekorzystny efekt sprawia, że jest to interwencja, której nie należy zalecać (rekomendacja zaniechania działania).

Jako zalecenia „słabe” sklasyfikowano interwencje, które **mogą być zastosowane w określonych sytuacjach**. Dla tych wytycznych bilans pomiędzy korzyściami i szkodami nie jest tak jednoznaczny, a wielu pacjentów nie wybrałoby danej interwencji, choć w niektórych grupach mogą one być korzystne.

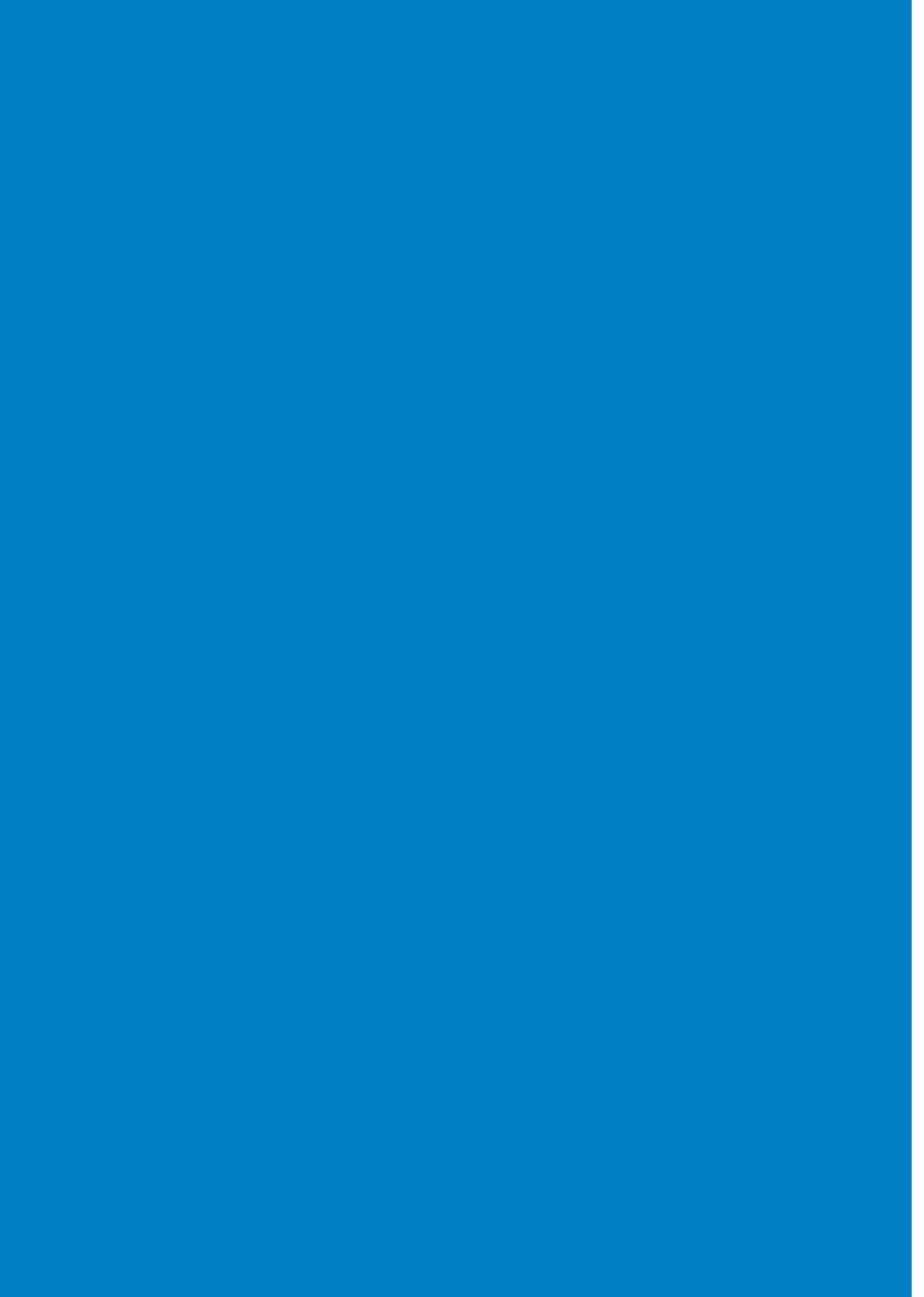
1.3. STOPIEŃ WIARYGODNOŚCI DANYCH

Rekomendację cechuje dodatkowo określony **stopień wiarygodności danych** przemawiających za daną interwencją. Stopnie wiarygodności danych użyte w tej publikacji zostały przedstawione w Tabeli 1.

W praktyce, w przypadku danych przyporządkowanych do kategorii A mamy dużą pewność, że osiągniemy efekt danej interwencji, a dowody na jej skuteczność są wysokiej jakości. Dla kolejnych kategorii jakość zebranych dowodów będzie coraz niższa i nie ma pewności, że efekt terapeutyczny będzie możliwy do osiągnięcia w praktyce, lub bilans korzyści i strat nie będzie jednoznaczny.

Część I

Rozpoznanie choroby

3.

Rozpoznanie i różnicowanie z perspektywy farmaceuty

Ospa wietrzna (ang. *varicella, chickenpox*), potocznie nazywana **wiatrówką**, jest chorobą zakaźną wywołaną przez wirusa ospy wietrznej i półpasca *Varicella-zoster virus* (VZV), należącego do rodziny *Herpesviridae*. Choroba przenoszona jest głównie drogą kropelkową poprzez kaszel i kichanie. Istnieje możliwość przeniesienia zakażenia poprzez bliski kontakt fizyczny, szczególnie w fazie rozwoju wykwitów skórnych, a także transmisja wirusa przez łożysko do płodu, u kobiet ciężarnych.

Na ospę wietrzną chorują najczęściej dzieci poniżej 10. roku życia, a przebieg choroby jest u nich zazwyczaj łagodny i niepowikłany. U osób dorosłych odnotowano cięższy przebieg choroby i zwiększone ryzyko powikłań, które dotyczy szczególnie osób o obniżonej odporności oraz kobiet w ciąży. Ponadto na zwiększone ryzyko rozwoju powikłań są narażone noworodki i niemowlęta oraz osoby z rozległymi chorobami skóry.

Ospa wietrzna zazwyczaj jest chorobą samoograniczającą się, o dużej sezonowości zachorowań, która w klimacie umiarkowanym przypada na zimę i wiosnę. Ogniska choroby występują powszechnie w miejscach dużych skupisk dziecięcych takich jak żłobki, przedszkola czy szkoły. Pomimo że w większości przypadków dzieci przechodzą chorobę w sposób łagodny, zawsze należy mieć na uwadze ryzyko groźnych powikłań neurologicznych ospy wietrznej (Gershon i in., 2015).

Ospa wietrzna dotyczy populacji światowej i jest chorobą wysoce zakaźną, dlatego też wiele krajów posiada wytyczne postępowania w przypadku rozpoznania choroby oraz profilaktyki szerzenia zakażeń.

Najszerzej stosowane są wytyczne amerykańskiego Centrum ds. zapobiegania i kontroli chorób (CDC) z 2021 oraz europejskiego odpowiednika tej instytucji (ECDC) z 2015 roku. Wytyczne europejskie skupiają się głównie na prewencji ospy wietrznej, czyli na profilaktyce szczepiennej w poszczególnych krajach Unii Europejskiej. Wytyczne amerykańskie definiują postępowanie w przypadku rozpoznania ospy wietrznej. Wskazują też grupy wysokiego ryzyka wystąpienia powikłań choroby, do których należą noworodki, nastolatki, dorośli, kobiety w ciąży oraz osoby z niedoborem odporności. Na podstawie wcześniejszych wytycznych CDC oraz dostępnej literatury w 2016 roku spisano polskie wytyczne dotyczące stosowania acyklowiru w leczeniu i zapobieganiu infekcji wywołanych wirusem ospy wietrznej i opryszczki.

Półpasiec najczęściej rozwija się u osób starszych (powyżej 50.-65. r.ż.) i osób o obniżonej odporności. Na tę chorobę można zachorować wielokrotnie w ciągu życia, jednak jest to bardzo rzadkie.

3.1. EPIDEMIOLOGIA

W klimacie umiarkowanym zachorowania na ospę wietrzną najczęściej odnotowywane są późną zimą i wczesną wiosną.

Indeks

Symbole

1 % roztwór spirytusowy fiole-
tu gencjanowego, 29

1 % roztwór wodny fiole-
tu gencjanowego, 29

A

acyklowir, 10, 26, 30, 33, 34, 36, 40,
42, 43, 48, 52, 63, 65, 69, 73

adiuwant, 50

AIDS, 15

alantoina, 28

Allegra, 25

Allertec, 25

aloes zwyczajny, 28

amitryptylina, 36, 42

Apap, 25

Aspirin, 25

Atarax, 42

atopowe zapalenie skóry, 26, 38

*Avene Eau Thermale Cicalfate Osu-
szający płyn regenerujący*, 28

azjatykozyd, 28

B

baterie Gram+, 27

benzokaina, 29

benzydamina, 31

betaina, 28

białaczka, 50

Bioderma Cicabio Lotion, 28

bisabolol, 28

Bliznasil, 31

blizny, 31, 39, 67, 73

błona bębenkowa, 16

ból, 12, 13

– głowy, 11

– mięśni, 11

– neuropatyczny, 42

buprenorfina, 30, 36

C

Cepan, 31

cetyryzyna, 25

Chickenpox. Zobacz ospa: wietrzna

chłoniak, 50

choroba

– autoimmunizacyjna, 50

– nerek, 50

– nowotworowa, 15, 16, 50

– płuc, 50

– serca, 50

– wątroba, 50

– wirusowa, 25

Clemastinum Aflofarm, 42

Clemastinum Hasco, 42

Contractubex, 31

cukrzyca, 50

cynku tlenek, 29

D

Dentospet Mini, 31

depresja, 50

dimentynden maleinian, 26

dimetynden, 25, 39, 73

dimetynden, 36, 52

duszność, 69

F

feksofenadyna, 25

Fenistil, 25, 26

Fenistil krople, 34, 39, 73

fenoksyetanol, 27, 29

fentanyl, 30, 36

fetopatia wrodzona, 39

fiolet

– gencjanowy, 27, 29, 39, 66, 67

– krystaliczny, 27

Flonidan Control, 25

Fresubin, 67

G

gabapentyna, 30, 36, 42

gliceryna, 28

glikokortykosteroidy, 15, 31

glikol kaprylowy, 28

gorączka, 11, 12, 33, 47, 67, 72

gronkowiec, 27

H

Hascovir, 26, 42

Hascovir Control, 26

Help4Skin, 31

Herpesviridae, 15

Heviran, 26, 42

Heviran Comfort, 26

hydroksyzyna, 42

Hydroxyzine Orion, 42

I

ibuprofen, 21, 25, 35, 38, 66, 67

Ibuprom, 25

immunoglobulina, 33, 69

– przeciw wirusowi ospy wietrznej, 69

– przeciw wirusowi ospy wietrznej

i półpaśca, 9, 40

J

jama ustna, 31

K

Kalium hypermanganicum, 29

kaszel, 69

klemastyna, 42

kompleks

– *Antalgicine*, 28

– *Olile-Active*, 28

kortykosteroidy, 38

krzemian litowomagnezowy sodu, 28

krzemionka, 28

kwas

– acetylosalicylowy, 25, 33

– hialuronowy, 28

L

lawenda, 28

leki

– dezynfekujące, 31

– immunosupresyjne, 15

– opioidowe, 30

– przeciwalergiczne, 33, 65

– przeciwbólowe, 30, 38

– przeciwdrgawkowe, 36

– przeciwgorączkowe, 21, 25, 38, 66,
67, 72

– przeciwhistaminowe, 36, 38, 73

– przeciwhistaminowe I generacji, 42

– przeciwhistaminowe II generacji, 25

– przeciwświądowe, 25

– przeciwwirusowe, 26, 30, 34, 36

lewomentol, 29

lewotyroksyna, 68

loratadyna, 25

Loratan, 25

M

Maxiseptic, 29, 31
mentol, 29
mukowiscydoza, 38

N

nadmanganian potasu, 27,
29, 34, 39, 67, 73
neuralgia, 50
neuralgia popółpaścowa, 15, 16, 42
niedoczynność tarczycy, 68
niesteroidowe leki przeciwzapalne,
13, 21, 25, 30, 33, 36
nieżyt nosa, 11
NLPZ. *Zobacz* niesteroidowe
leki przeciwzapalne
nowotwór
– hematologiczny, 16
– złośliwy, 16
Nurofen, 25
Nutridrink, 67

O

Octenisept, 29, 31
odra, 48, 49
Oktaseptal, 31
oktenidyna, 27, 28, 29, 31, 34, 36, 39, 67
opioidy, 36
Osmo Care, 28
ospa
– prawdziwa, 9
– wietrzna, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 18,
20, 21, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35,
38, 39, 42, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 63, 64,
65, 67, 68, 69, 72, 73, 74
Ospa Comfort Spray, 28
osutka, 41

P

paciorkowiec, 27
Panadol, 25
pantenol, 28
paracetamol, 21, 25, 33, 35, 36,
38, 42, 64, 65, 67, 72, 73
Polopiryna, 25
PoxClin BodyMousse, 28
PoxClin CoolMousse, 28
półpasiec, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 25, 29, 31,
39, 40, 41, 42, 47, 49, 50, 53, 64, 72
– nawracający, 16
– oczny, 16
– rozsiany, 16
– uszny, 16

pregabalina, 30, 36, 42
Puder płynny Dermopur, 29
Puder płynny Farmina, 29
Puder płynny wysuszający, 29
Puder płynny z anestetyką, 29
Pudroderm, 29
pyralgina, 38

R

różyczka, 48, 49
rumianek, 28

S

Sachol Kids, 31
salicylany, 27
sepsa, 14
Shingrix, 50
siarczan
– cynku, 28
– miedzi, 28
Silaurum, 31
sukralfat, 28
Sutricon, 31
szczepionka
– MMR, 49
szpiczak mnogi, 50

Ś

świnka, 48, 49

T

talk, 29
tanina, 27, 72
Tanno-Hermal Lotio, 29
Tantum Verde, 31
Telfexo, 25
tlenek cynku, 27, 28, 29, 73
tramadol, 30, 36, 42

U

udar, 15
– niedokrwienny, 20
układ odpornościowy, 48
Uniben, 31

V

Vacilor, 26
Valtrex, 26
Varicella zoster, 50
Variderm, 29
Varilrix, 48
VARIVAX, 48

Virasoothe, 28
VZIG. *Zobacz* immunoglobulina
przeciw wirusowi ospy
wietrznej i półpaśca
VZV. *Zobacz* wirus: ospy
wietrznej i półpaśca

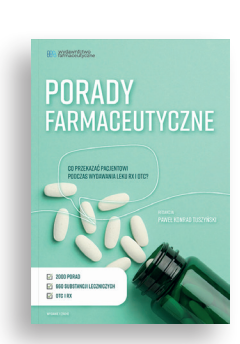
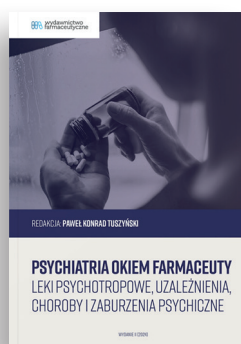
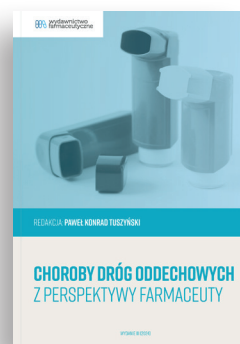
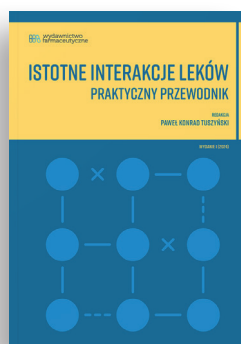
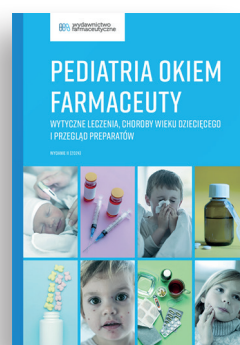
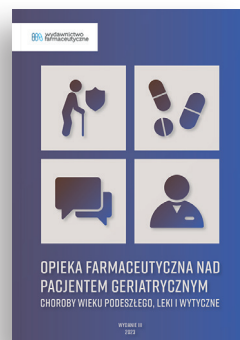
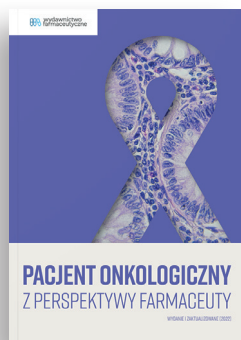
W

walacyklowir, 26, 30, 36
waskulopatia, 15
węzły chłonne, 12
wirus
– HIV, 40, 50
– ospy wietrznej, 73
– ospy wietrznej i półpaśca, 9, 10, 11,
13, 15, 16, 29, 39, 40, 47, 50, 72
witamina D, 66
woda
– termalna, 28
wtórne zapalenie płuc, 15

Z

zaburzenie żołądkowo-jelitowe, 52
zapalenie
– gardła, 11
– mięśnia sercowego, 15
– mózgu, 15, 20, 40
– mózdzku, 15, 20
– opon mózgowo-rdzeniowych, 15,
20, 40
– płuc, 14, 40, 65, 69
– poprzeczne rdzenia, 15
– rdzenia, 20
– rdzenia kręgowego, 15
– siatkówki, 15
– wątroby, 15
zespół
– ospy wietrznej, 69
– Ramsaya-Hunta, 16
– Reye'a, 15, 33
Zyrtec, 25

Sprawdź najnowsze pozycje

Sprawdź najnowsze pozycje

